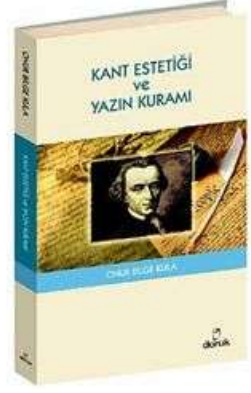

Yard. Doç. Dr. Nevide Akpınar Dellal / Can Şimşek
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi
Alman Dili Eğitimi Bölümü

Onur Bilge Kula (2008): *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı*, İstanbul, Ankara, Doruk Yayıncılık, 299 sayfa

“Okuma, yapıtın yapıtsallığını tümleyen ve var eden; tümüyle özgür ve keyfi bir edimdir; okuma, sonu belirsiz bir bulgulama eylemidir.”

Onur Bilge Kula

Yazınbilimin araştırma nesnesi olan “yazınsal metinler/yapıtlar” konusunda Batı dünyasında birkaç yüzyılı içine alan tartışma süreci yaşanmıştır. Bu süreçte “yazınsal metin/yapıt” ve “bilimsellik” ilişkisi konusundaki „belirsizlikler“ enine boyuna irdelenip belirginleştirilmeye çalışılmıştır. Buna karşın Türkiye’de yazınbilim alanında, özellikle kuram ve kavram boyutunda gözle görülür bir boşluk olduğu söylenirse pek yanlış olmaz. Türkiye’de bu alanda henüz tüm yönleriyle bir tartışma sürecinin yaşanmadığı açıktır.

Onur Bilge Kula, *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı* adlı yeni çıkan kitabında Aydınlanma filozofu Immanuel Kant’ın “*Yargı Gücünün Eleştirisi*” yapıtını çok yönlü inceleyip, Avrupa’da Kant’ın yaşadığı 18. yüzyıldan bugüne yazınbilimin araştırma nesnesi olan “yazınsal metinler/yapıtlar” konusunda yapılan tartışmaları ayrıntılı bir şekilde irdelemiş ve geçmişçi çağdaş sonuçlarla ilişkilendirerek kapsamlı olarak değerlendirmiştir.

Onur Bilge Kula’ya göre Türkiye’de üniversite çevrelerinde geçerli olan bir yazınbilim alanından söz edilse de, araştırma ve çözümleme nesnesi yazınsal metinlere/yapıtlara ilişkin gelişkin bir bilim dalından bahsedilemez. Kula’ya göre her şeyden önce, bütün alanlarıyla kurumsallaştırılmış bir yazınbilimin, her bilim dalı gibi, en azından bazı koşulları karşılaması gerekir. Bu koşulların

en başında „kuram“, „yöntem(ler)“, „terminoloji“, „bulgular“ ya da „çıkarımlar“ gelmektedir.

Türkiye’deki “yazınbilim” ve “bilimsellik” tartışmaları alanında yaşanan söz konusu boşluğun doldurulabilmesi için, yeni baştan başlamak yerine yazınbilim alanında dünyadaki kuram, yöntem, kavram ve bulgu üretiminden yararlanılması gerektiği açıktır. Bu, düşünsel derinlikli ve kapsamlı tartışmaların yürütülmesine büyük katkı sağlayacaktır.

Onur Bilge Kula’ya göre;

“Yazınsallık, bir yazınsal yapıtı, yapıt durumuna getiren özelliklerin toplamı olduğuna göre, yazınsallığın oluşabilmesi için, kurgulayım, yazınsal figürlerin kullanımı, motif ve izleklerin bütünleştirimi, karakterlerin belirginleştirimi, çok-anlamlılaştırım, öz-göndergeselliği belirginleştirim gibi öğeleri / özellikleri estetikleştirerek, bir bütün içinde eritmek gerekir. Böyle bir eritme işlemi sonucunda tümel bir nitelik olan yazınsal yapıtın anlamı ortaya çıkabilir.”

“Estetik” ise genel anlamıyla, insanın dış dünyaya gösterdiği “güzel” ya da “çirkin” sözcükleriyle açıkladığı tepkileriyle ilgilidir. Güzel ya da çirkin terimlerinin kapsamı ise, bilindiği üzere belirsiz, kişiye göre değişen öznel ve görelidir. “Estetik” günlük yaşamda aslında sık karşılaşılan bir kavramdır. “Estetik”, özellikle günlük yaşamda çoğumuz tarafından farklı durumlarda devreye sokulur. Örneğin, bir yerde yemek yediğimizde, masadaki yiyeceklerin görünümü bizim için önemlidir. Yiyecekler ve ortam aynı zamanda göze hitap etmelidir, ortam estetik/beğeni gözetilerek düzenlenmelidir. Aksi takdirde, iştahımızın kapanma ihtimali yüksektir.

Yazınbilim kapsamında “estetik/yazınsal beğeni” denince akla ilk gelen isimlerden biri şüphesiz Immanuel Kant’dır. Kant’a göre estetik yaşantının özelliği çıkarsız oluşudur. Çağdaş estetiğin çıkışı olan bu öneri, estetiği ahlaktan da bilimden de ayırır. Kant’a göre güzel olan, doğrunun iyilikle gerçekleştirilmesidir. Başka bir deyişle güzelin ereği kendisidir. Güzelin ereği yine kendisinden doğan hazdır. Kant’a göre estetik yargı, bir beğeni yargısıdır. Bu yargı, herkeste ortak olan bir ölçüyü yansıtır.

Onur Bilge Kula’nın *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı* adlı kitabında, estetik/yazınsal beğeni yargılarının kesin olarak kavramlaştırılmayacağı savı, Kant estetiğinin başlıca kalıcı kazanımlarından biri olarak öne çıkarılır. Bu da, yazınsal beğeni yargılarının ya da değerlendirmelerinin doğruluğunun ya da

yanlılığının kanıtlanamayacağından kaynaklanır. Kant, her şeye rağmen de estetik/ yazınsal yargı ile ilgili bir “genellik savı” öne sürülebileceğinden bahseder. Yazınsal yargı, „özneler-arasılık“ uyarınca yaygınlaşmak suretiyle, „özel-genellik“ düzeyine ulaşabilir ve böylece ancak bir “kavram” niteliği kazanabilir.

Kula kitabında Immanuel Kant’ın “Yargı Gücünün Eleştirisi” adlı yapıtını incelemiş, çağdaş yazın kuramı açısından verimlileşmeye elverişli gördüğü yönleri belirlemeye çalışmış ve Kant estetiğine ilişkin eleştirileri de gözeterik anlamlı eleştirel değerlendirmelerde bulunmuştur. Kant’ın estetik kuramı ve yazın estetiği üzerine düşüncelerine yeni bir bakışla yorum getiren Onur Bilge Kula, yazın kuramının günümüzdeki uygulayımı, karşılaştırmalardaki değerler birikimi üzerine eleştirel bir değerlendirmeyi temel alır. Kula, yazınsal estetik ve yazın kuramı kavramlarının terminolojik yapılandırılmasına da kapı aralayarak ülkemizdeki edebiyat değerlerine, yazınbilim çalışmalarına yaklaşımda, yapıtın gerçekliğinin öncelikli tutulması gerektiğini vurgulamaktadır. Kula ayrıca kitabında, Çağdaş Batı Estetiği’nin belleklerde yer edinen Nietzsche, Saussure, Sartre, Victor Erlich gibi ünlü düşünürlerine ve Rus biçimciliği ve Marksizm gibi önemli akımlara da yer vermiştir ve bunların hepsini irdeleyip yoğurarak, konuyla bilimsel ve tartışma boyutunda ilgilenen yazınbilimcilerin eline çağdaş tartışmanın yönlenip boyutlanması anlamında önemli ipuçları vermiştir.

Kula, kitabının bir yerinde “Kant, geliştirdiği dizgesel, evrenselci ve barışçıl felsefe dolayısıyla salt Almanya’da değil, dünyanın birçok yerinde sevilmiştir, sevilmektedir. Sevildiği, benimsendiği için de hâlâ yaşamaktadır; çünkü Kant felsefesi, insancıl, barışçıl ve kapsayıcı niteliği nedeniyle güncelleştirmeye elverişlidir” demektedir.

Sonuç olarak, Onur Bilge Kula’nın, *Kant Estetiği ve Yazın Kuramı* başlıklı kitabı, yazınbilimin araştırma nesnesi yazınsal metinleri/yapıtları, yazınsal yapan özellikler nelerdir, yazınsal yapıt ve okur ilişkisi, - alımlama olmadan yazınsal yapıtın anlamı var mıdır, yazınsal yapıtlarda öznellik ve özgürlük belirlenimi nedir, yazınsal yapıtlardan beklentiler nelerdir, özneler-arasılık yoluyla, edebiyat alanında da bilimsel bulguların belli ölçülerde doğrulanabilmesi söz konusu mudur - gibi yazın ve yazın kuramı ile ilgili kafamızdaki tüm sorulara yanıtlar bulabileceğimiz bir çalışmadır.

Yazınbilim konusuyla yakından ilgilenen okur ve bilim insanlarına, Kula'nın bu kitabının “Yazın Kuramı Tartışmaları” dizisinin ilk kitabı olduğunu da vurgulamakta yarar var diye düşünmekteyiz.